

Of: "eloof u niet, dat de H. Geest de Geest van CHRISTUS geworden is, en dat dit (historisch) element van het Geest-van-Christus-geworden-zijn in uw pers veel te weinig aandacht heeft, zo het al opgemerkt werd (de kwestie van de heilshistorische prediking, nog wel op een uiterst kardiniaal punt)?"

Geloof u niet, dat het verband van Woord en Geest bij velen van uw kerkleden, benevens van uw voorgangers, verkeerd gezien wordt, of dat althans van de zijde van sommige uw voorgangers te weinig gedaan wordt tegen een verkeerde constructie van dit verband?

Geloof u niet, dat het een armzalige theologie is, die bij kwesties van tot-zijn-recht-laten-komen-van-het-werk-van-de-Geest alleen maar denkt aan de religieuze individü, en aan wat in diens hart gebeurt, en niet aan ambt, en Woord, en kerk, en antithese, en wäre synthese, en zending, en kerkvergadering, en concentratie van de gelovigen, en dogma, en reformatie, de werkelijke, en dan ook de voortgaande?

Geloof u niet, dat heel wat georeer over de bevinding een puur theoretisch, bevindingloos, en bevindingvreemd nakauwen is van wat in tijden van verval in elkaar gezet is als de leer van de gestandaardiseerde ideale religieuze typemens, een ontwerp, niet alleen vals gedacht, maar ook net zo vreemd aan "het maaksel", waaraan God in-dachtig is "dat wij zijn" als een robot vreemd is aan de werkelijke mens van vlees en bloed?

Als men eens ophield met alleen maar te zuchten over de nabijheid van Christus' wederkomst, die ons naar elkaar toe moet slaan, en we nu eens nalieten, elkaar wijs

te maken dat we in Genève erg veel zoden aan "de dijk" zetten, en daarentegen begonnen te vertellen, dat "de dijk" voorlopig in ons polderland gelegd worden moet, en dat je van zoden aan de dijk zetten vulle handen krijgt, en moe wordt, maar dat het karwei haast heeft, en dat je geen dwaas gekibbel erover beginnen moet, maar je knuisten in de modder zetten moet, om straks een gebaande weg — een dijk, een dam — te hebben, zou dat niet beter wezen?

We kunnen allemaal gemoedelijk spreken over de tekst: bereidt de weg des Heren, maakt zijn paden recht, laat de dalen (gaten) verhoogd (gestopt) worden, en de heuvelen (de bobbeis op het wegdek) geslecht, maar de Koning, die straks over de gebaande weg rijden wil, zegt tot ons: denk er wel aan, dat bevel is geen oproep tot het schrijven van een handleiding over de theorie van de wegebouw, en ook geen verlot tot het institueren van een Technische Hogeschool voor 's Heren Wegenbouw, maar het is het sein voor het aan het werk gaan van wegwerkers: binnen een ommekeer krulpen ze nu over de grond, en ze krijgen vulle handen, en ze trekken de baggerlaarzen aan, en ze bedienen de krakende machine-met-grijparmen, maar — als het fluitje er geweest is, dan hebben de arbeiders niet te kibbelen, maar op te schieten.

Wat ons betreft: lever vandaag dan morgen de stukken op tafel. Maar geen tussentijds gekibbel, dat de publicatie van gewichtige brieven vervangen moet.

K. S.

VROUWENARBEID

onder het aspect van dwingende feiten en bevelende normen

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Wanneer wij tot onze meisjes, die zich bezig houden met de vraag, hoe zal ik mijn positie in de maatschappij innemen, de opwekking hebben gericht: blijf zo dicht mogelijk bij huis, dan deden wij dit op grond van deze overweging, dat op deze wijze in rekening gebracht wordt de plaats, die God bij de schepping van de vrouw aan de vrouw gaf en de taak, die Hij haar opdroeg. En dat was de plaats van hulp, die bij de man paste, opdat man en vrouw samen in de vervulling van hun gemeenschappelijke opdracht tot vervulling en onderwerping van de aarde, hun ambtsdienst aan God, hun Schepper, zouden volbrengen. De apostel Paulus licht deze scheppings-ordinantie Gods ten aanzien van de onderlinge verhoudingen van plaats en taak van man en vrouw aldus toe: dat de man het beeld en de heerlijkheid Gods is en de vrouw de heerlijkheid van de man, dat niet de man uit de vrouw is, maar de vrouw uit de man, en dat de man niet geschapen is om de vrouw, maar de vrouw om de man (1 Cor. 11:7-9). En van beiden geldt, dat noch de man zonder de vrouw, noch de vrouw zonder de man in de Here is. Ook vandaag nog is van kracht het woord van de Schepper: het is niet goed, dat de mens alleen zij. De samenschikking en de onderschikking, de eenheid en de verscheidenheid, moeten hier in de geloofsverbinding met de Here Christus als Redder en Hersteller van het leven tot hun recht komen. Wanneer dan ook het meisje haar positie in het leven zo zou gaan innemen, dat zij zich daarin zou gaan verschansen tegen de vervulling van deze in de Schrift aangewezen roeping van de vrouw, wanneer God ook haar persoonlijk daartoe roept, dan zou dit zijn een verzet tegen datgene, wat God van haar vraagt. Waar dit gevonden wordt, vindt men ook de opstand van het meisje of van de vrouw tegen haar levenslot als vrouw, tegen haar vrouw-zijn, zoals ik het een gehuwde vrouw eens hoorde zeggen, die met deze Scheppingsordinantie Gods niet rekende: ik vind het in één woord verschrikkelijk, dat ik als vrouw geboren ben. Nu wordt niet ieder meisje in de weg van Gods leiding in haar leven geroepen tot het huwelijk, maar wel dient het meisje haar positie in het leven zo in te nemen, dat zij rekening houdt met hetgeen volgens Gods Scheppingsordinantie de roeping van de vrouw is, ook al betekent dit niet, dat ieder meisje tot de vervulling van die roeping door God zal worden geroepen speciaal in het huwelijk. Ook buiten het huwelijk blijft er ruimte voor de positie van het meisje en de vrouw als hulp, die bij de man past.

Zo kan er ook gesproken worden van een gevarieerde taakstelling voor de vrouw. Ook zij kan haar werk verrichten bij de gratie van Gods wil tot variatie. Wanneer wij onze meisjes de raad geven bij haar positie keuze niet ver van huis te gaan, bedoelen we allermint, haar allen zonder uitzondering voor uitsluitend huishoudelijke werkzaamheden te interesseren, doch wel lijkt het ons juist, indien zij in het algemeen haar plaats zoeken daar, waar ook in het werk nog duidelijk raaklijnen liggen met het gezin en zijn noden. Wij komen hierop nog terug als we verschillende functies van het meisje wat nader zullen gaan bezien vanuit deze gedachte. De vraag komt dan tevens aan de orde, of er in de maatschappelijke functies concreet zulke zijn, die de vrouw en het meisje, willen zij het oog gericht blijven houden, ook buiten het huwelijk, op boven genoemde Scheppingsordinantie Gods voor haar leven, beter kunnen vermijden. Met deze vraag komen wij tot de werkelijkheid van alle dag, zoals wij deze vandaag in onze wereld aantreffen.

Hebben wij in het voorgaande het pleit gevoerd

voor een herleiden van de phaenomenen, de verschijnselen tot de van God gestelde normen, met in rekening brengen ook van de door Hem gelegde genetische levensverbanden, dit zal niet kunnen geschieden zonder degelijke kennis van die verschijnselen. Wij denken hierbij aan hetgeen prof. dr K. Schilder opmerkt in zijn "Christus en Cultuur": "De feiten dwingen ons wel, niemand kan zich ervan ontdoen, en leders handelen moet uitgaan van hetgeen gegeven is. Onze handen kunnen wel graaien in de lucht, maar ze kunnen daar niets beginnen. Alleen als ze zich steken in het gegeven materiaal der historisch gegroeide werkelijkheid, kunnen zij dit "materiaal" gaan "bewerken". En voor die bewerking (het handelen in verantwoordelijkheid) zijn wij aangewezen op van God gestelde normen. Zij dwingen ons niet, doch bevelen. Normatief is daarom alleen het Woord van God, gegeven in de Schrift". (Uitgave: T. Wever, Franeker, 1948, blz. 19).

Het verkrijgen van die kennis van die dwingende feiten, de levensverschijnselen, ook in het leven van de arbeid, is overigens met name in onze tijd, waar de gebeurtenissen elkander in snel tempo opvolgen, waar de posities in het leven ook aan grote veranderingen onderhevig zijn, een verre van eenvoudige en gemakkelijke taak. Het was dit ook niet in het verleden, vooral ook niet ten opzichte van de positie van de werkende vrouw. Zelfs daar, waar de vrouw optrad in huishoudelijke functies liepen b.v. de beoordelingen van de toestanden ook in vroegere eeuwen zeer sterk uiteen. Wij willen dit gaan verduidelijken aan de hand van enige onderling contrasterende waarnemingen en beoordelingen van die waarnemingen, die betrekking hebben op het arbeidsleven van het werkende meisje, zo omstreeks de 17e en 18e eeuw, zoals die in die tijd op schrift zijn gesteld. Zo vernemen we in de Ordinantie van Stadhouder Willem III, President en Raaden over Holland enz. van 29 November 1679, dit allermint malse oordeel over de huishulpen: "Inzonderheid alhier in den Hage, daar de vermetelheid, baldadigheid, licentieuze (ongebonden, dertel, wulps, G.), stouthed en insolentie (onbeschaamdheid, brutaliteit, G.) van de dienstboden, dienstmaagden, minnemoers en baakermoers geschapen is, zo verre te doen inwoortelen, dat dezelve, in alle manieren, zoude wezen schandaleus en onverdragelijk, ten ware daar inne..... werde voorzien". En in de "Burger-Boer of Land-Edelman" (2e druk, 1766, art. dienstboden) wordt het volgende ter beteugeling van deze vrouwelijke ondeugden, welke "wangedrag en veelvuldige spoorloosheden thans in ons Vaderland een algemeen geldag verwekt hebben", aangeboden: "dit volk word dan ongezeglijk (n.l. de door besteedsters (vrouwen, die meisjes aan werk hielpen) opgestookte dienstboden, G.) en verbeeld zich alles te mogen doen wat het wil, even als of er in ons vrije Vaderland, geene wetten waren om hen te beteugelen, daar nogtans het tegendeel de waarheid is; dog die niet aan alle onze Landbewoonders bekend zijn, ten minsten zo hebben zij ze niet altijd bij de hand, om ze de onbandige dienstboden voor te leggen, ten einde hun vermaningen kracht bij te zetten..... waarom wij twee Ordonnantien hier in voegen". Wanneer men zo iets verneemt over de gedragingen van de dienstmeisjes in de 17e en 18e eeuw, dan zou men er toe kunnen neigen, enig begrip te gaan opbrengen voor het oordeel van die schrijfster, die in 1876 (het was wel weer een eeuw later, maar blijkbaar waren de waargenomen toestanden nog ongewijzigd) bij E. J. Brill te Leiden een boekje uitgaaf in vertaling uit het Engels onder de titel: "Hoe wij huishulden zonder meiden, door een Dame, die raad weet", waarin de "Meiden" door deze schrijfster "de grootste

plaag des levens" genoemd werden, van welke "plagen" Mevrouw "zich natuurlijk niet bij machte voelde hare naturen te veranderen", waarom zij dan ook tot de uitroep kwam: "Zonder meiden! Ja, zonder de morsigheid, het leven, de oneerlijkheid en de slechtheid van verkwistende luie vrouwen, die ons huis gebruikten als een logement voor haarzelf en hare vrienden en ons daarvoor zooslecht en zooveel mogelijk bedienden". Deze schrijfster kwam dan ook tot de conclusie: "het geslacht der goede meiden is uitgestorven".

Voordat men evenwel zich geheel gewonnen zou geven aan bovenstaande beschouwingen en waarnemingen van de arbeidsprestaties van het in de gezinnen werkende meisje in de voorgaande eeuwen, dient men kennis te nemen b.v. van hetgeen Justus van Effen in de "Hollandsche Spectator" van 26 Maart 1734 in dezen opmerkt, waardoor wel een geheel ander licht op deze zelfde toestanden wordt geworpen. Hij beschrijft toch, hoe een meisje onder het afwassen een schotel breekt, en er ongenadig van langs krijgt van de toegeschoten juffrouw, welk standje maar eventjes een uur en acht minuten duurt, gelijk de schrijfster "met zijn uurwerk in de hand" constateerde, waarom hij ook naar beneden ging en, met een "bedaarste opmerking over de langdradigheid van haar kijken en zijne drukke bezigheden, het wist te doen eindigen". De schrijfster in "De Spectator" merkt dan, dit verhalende, vervolgens op: "veel van onze Vrouwen verbeelden zig, dat zonder kijken, de Meiden onmogelijk geregeert kunnen worden. Indien het waarlijk zo met het dienstbaar volk geschapen was, als het hier word afgebeeld, zou het nauwelijks mogelijk zijn, met het zelve niet, in een geduurigen en openbaren oorlog te leven, en zulks moet noodwendig geschieden, zo lang als zo een buitensporige harssenschim het brein beheerscht. Dog het is onmensschelijk luiden van de zelve beweging, als wij, van zo een opzettelijke, en onmenselijke kwaadaardigheid te beschuldigen en zelfs te verdenken. Kan 'er anders, de minste middelmaat niet uitgedacht worden tusschen kijken en razen, en tusschen een' lafhartige vernedering aan te wenden, omtrent menschen, die hunne gehoorzaamheid, en onderwerping aan ons verhuurd hebben? Is 'er geen onderscheid ter waereld tusschen woeste en onbezonne kijverij, en ernstige bestraffing en vermaning? Waar van daan komt tog..... dat de Meiden met meer onderdanigheid zig gedragen omtrent sommigen mannen, als omtrent de meeste Vrouwen?" "Wat waare Mans betreft die zig in de eerbied van 'hoofd van een huisgezin verschuldigd weten te handhaaven, men ziet doorgaans dat zo dra ze den voet binnens huis zetten, alles, schoon een ogenblik van te voren in rep en roer, schielijk tot stilte geraakt, en dat ieder zig op zijn post, en tot waarneming van zijn plicht, begeeft. De groote oorzaak daarvan is zekerlijk, dat hunne bestraffingen zig geducht hebben gemaakt, niet door haare bulderende hevigheid, maar in tegendeel, omdat ze met een bedaarde deftigheid, met een ernstig en onsachelijk gelaat, zonder een ijdele herhaling van woorden, en met een' bondige nadrukkelijkheid, worden uitgesproken, en kleinigheden inschikkende, zelden, en alleen door gewichtige fouten uitgelokt, voor den dag komen. Zo 'er eenige wijze ter waereld is om zig van ordentelijke en wel oppassende bedienden voorzien te houden. 't is, buiten tegenspraak, deeze, en geene andere".

De "waare Mans met bedaarde deftigheid", die met een "ernstig en onsachelijk gelaat" bij het lezen van deze oordeelvellingen het gewaagd zouden hebben bevestigend te knikken, zo in de geest van "die zit", kregen evenwel enige dagen later op 3 Mei 1734 in de "Hollandsche Spectator" zelf ook een veeg uit de pan: "De fraye sexe zou met reden zig gebelgt houden, indien ik, na hare kijfachtigheid en ondragelijke manieren met hare huisbediendens wijdlopig te hebben beschreeven, en maar in 't voorbij gaan een zekere Janhennen een streek te hebben gegeven, voor 't overige manvolk, als in dit opzicht onberispelijk, met vrede liet.....".

De schrijfster trekt dan te velde tegen "Meesters, welkers grootste onvolmaaktheid hier in bestaat, dat ze hunne eige gebreken niet kennen..... en 't minste denkbeeld niet hebben van de moeielijkheid der pogingen, die tot verbetering der zeden moeten worden aangewend. Ze schijnen zig te verbeelden, dat het niet als enkele moedwilligheid in een knecht is, indien hij niet op staande voet, en voor eeuwig al wat in hem gebrekkelijk is, als een versleten kleed, uitschud; (Vgl. J. A. Jolles, Luiden van de selve beweging, N.V. Uitgevers Mij. van Loghum Slaterus & Visser, Arnhem 1921).

Wie nu van deze contrasterende beschouwingen van de arbeidsverschijnselen, rakend het leven van de gezinshulpen in vorige eeuwen kennis neemt, welke nog met talrijke andere zouden zijn uit te breiden (want het was een onderwerp, dat bij onze voorouders veelvuldig aan de orde kwam), zal eens te meer eraan zijn herinnerd, dat verschijnselen waarnemen reeds een zekere beoordeling der verschijnselen met zich brengt; zo was het bij de vadersen, zo is het ook bij ons. Want de levensbeelden, die wij waarnemen, vallen in onze geest niet als op een tabula rasa, zo'n tafeltje met een volkomen gave, voor indrukken gevoelige massa. Wij brengen onze eigen belichting mee, en daardoor worden bepaalde lijnen scherper en andere vervagen. Dit alles is niet hinderlijk, maar juist zeer verkiesselijk, mits het Woord Gods maar de goede belichting bringe

Baek

Tot eigeroepen, delijk gezde auteur klein beed ondergetmen: is a ven twee ning nog papier, m tenminste ljk is „d de arbeid Gevolg houdt me afstand t boek grot allicht: „a de schrijv geweest? leidingen de ogen k

Toen d exemplaa desgewen er een nic was, wecr ik dat gevoe ik aan de gen klein was eerlij vooraf", ding of t bladzij de ik toch h verduidelij Ik geloof, woord-voe nog al wa Zakelijk reformeer onderweze in onderd mens voe Binnen b al veel v gelijk, en veel meer En dus c de eerste einde". J waarop h vaard. In overblijfs 1: 24).

Toen ik dankbaar in de be was blij, en een ni — want dan vroeg vers. Pap aan te zie kelijk ver mocht wo hier en d gedaan v weer een en dus he steld. He 't vinden meer niet die is ult bij deze meer. Al Natuur auteur in nen..... en waar

der versc neutrale is. Wij w een volge het werke zullen ga onze was zullen voe het als d dat het a partner n innemen. vergeleke selve bew nu maar gaan toe de vrouw